

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ЧОРНОБАЙ М.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ДОКТОРАНТ*,
ПОДІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРАРНО-ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Досліджено вплив інфраструктурного обслуговування аграрних підприємств на продовольчу безпеку регіону. Виявлено резерви зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок поліпшення аграрного сервісу в сільськогосподарських підприємствах.

The influence of infrastructure services agricultural enterprises to food security in the region. Reserves growth in agricultural production by improving agrarian service in agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Аграрний сектор регіону має значні можливості для перетворення його у високоефективний експортноспроможний сектор економіки. Родючі ґрунти та сприятливі кліматичні умови забезпечують можливості одержання високої врожайності сільськогосподарських культур. Регіон володіє потужною науково-дослідною базою в галузі аграрних технологій. Виходячи з наявних ресурсів та можливостей аграрного сектору регіону можна цілком ствердно відзначити, що досліджуваний регіон з приводу забезпечення сільськогосподарською продукцією власного виробництва може бути як мінімум самозабезпечувальним, а як максимум – експортоспроможним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи формування інфраструктури сільськогосподарського виробництва та її впливу на ефективність діяльності аграрних підприємств базуються на узагальнених теоретичних положеннях наукових розробок вітчизняних вчених Дем'яненка М.Я., Дусановського С.Л., Крисального О.В., Лукінова І.І., Лотоцького І.І., Маліка М.Й., Мосіюка П.О., Саблука П.Т., Шпичака О.М.,

---

* Науковий консультант – Лотоцький І.І., д.е.н., професор, заслужений працівник освіти України

Юрчишина В.В. та інших науковців. Ці вчені створили міцний теоретичний фундамент названої проблеми, вирішено багато її практичних аспектів.

Постановка завдання. Основним завданням агропромислового комплексу будь-якого регіону є максимально можливе забезпечення його продовольчої безпеки. Основним чинником продовольчої безпеки визнана здатність держави забезпечувати достатнє харчування всім громадянам незалежно від їх доходів в основному за рахунок сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва. Метою дослідження є розкриття прихованих можливостей нарощування виробництва аграрної продукції в регіоні за рахунок поліпшення інфраструктурного обслуговування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних показників продовольчої безпеки слід визнати співвідношення фактичного і бажаного рівнів продовольчого споживання. При цьому бажання окремої людини в цій сфері можуть бути нераціональними або невизначеними, але державну програму досягнення продовольчої безпеки можна орієнтувати на досить конкретні параметри. В якості мети державної політики можна вказати досягнення середніх показників продовольчого споживання на рівні розвинутих країн і рекомендованих медичною норм.

В реалізації державної політики в аграрній сфері з приводу оптимального забезпечення населення продуктами харчування власного виробництва одну з основних ролей відведено об'єктам, галузям та підприємствам інфраструктури. Саме інфраструктура покликана забезпечити високу ефективність виробничої діяльності в основних галузях АПК, сприяти своєчасному та якісному впровадженню у виробничий процес інновацій.

Дослідження показали, що у досліджуваному регіоні не забезпечується продовольча безпека. Споживання більшості основних продуктів харчування є далеким від норм (табл. 1). Основними продуктами харчування для населення регіону є цукор, олія, картопля та хлібні продукти, яких споживається більше раціональних норм. Традиційно головним продуктом харчування є картопля, якої населення регіону споживає майже в 1,5 рази більше вітчизняних норм та в 2,3 рази більше європейських. Майже вдвічі

менше норми споживається м'яса, молока, риби, плодів та ягід. Порівнюючи вітчизняні раціональні норми споживання з європейськими вважаємо за доцільне їх перегляд. На нашу думку норми споживання яєць, овочів, в Україні є значно завищеними і потребують зниження до європейського рівня.

Таблиця 1

**Споживання основних продуктів харчування
на одну особу в Хмельницькій області у 2009 році**

Назва продуктів	Виробництво на одну особу	Фактичне споживання	Раціональні норми споживання		Фактичне споживання в % до норм:	
			Україна	Країни ЄС	Хмельницька область	Країни ЄС
М'ясо та м'ясопродукти, кг.	31,4	41,9	80	95	52,4	44,1
Молоко та молочні продукти, кг.	463,8	249,5	380	363	65,6	68,7
Яйця, шт.	344	253	290	222	87,2	114,0
Риба й рибні продукти, кг.	0,1	11	20	24	55	46,0
Цукор, кг.	88,2	37,9	38	41	99,7	92,4
Олія, кг.	0,1	14,1	13	19	108,5	74,2
Картопля, кг.	960	183,9	124	81	148,3	227,0
Овочі та баштанні, кг.	165	118,3	161	116	73,5	102,0
Плоди, ягоди та виноград	131	40,7	90	110	45,2	37
Хлібні продукти	41,4	106,2	101	91	105,1	116,7

Виходячи з фактичного виробництва продуктів харчування на одну особу та їх фактичного споживання слід вказати, що в досліджуваному регіоні нераціонально формується продовольчий баланс та формуються продовольчі запаси. Так, молока та молочних продуктів на одну особу виробляється на 86% більше норми, натомість споживається на 34,4% менше; яєць відповідно

18,6% та 12,8%; цукру – в 2,3 рази та 0,3%; овочів та баштанних – 2,5% та 26,5%; плодів та ягід виробляється на 45,5% більше норми споживання на одну особу, а фактично споживається на 54,8% менше.

Крім того існують такі види продукції, яких в регіоні виробляється менше норми, тому продовольчий баланс забезпечується поставками продукції з інших областей та за рахунок імпорту.

Для нарощення власного виробництва сільськогосподарської продукції у досліджуваному регіоні є значні резерви та можливості. При цьому інфраструктурне забезпечення має відіграти ключову роль. Саме ефективне функціонування галузей, підприємств та організацій інфраструктури здатне забезпечити значний приріст виробництва продукції в аграрних підприємствах. Інфраструктура сприяє більш ефективному використанню факторів виробництва, впровадженню нових технологій, високопродуктивних сортів рослин та порід тварин. В сучасних умовах вирішальний вплив на урожайність сільськогосподарських культур здійснює обсяг внесених мінеральних добрив на 1 га посіву. Тільки за рахунок поліпшення функціонування агрохімічного обслуговування можна додатково одержати значний обсяг продукції рослинництва (табл. 2).

Таблиця 2

Фактичні і прогнози показники урожайності та обсягів додатково одержаної продукції рослинництва за рахунок внесення мінеральних добрив

Показники	Озима пшениця	Кукурудза на зерно	Цукрові буряки	Овочі
1	2	3	4	5
Вихідні дані 2009 року				
Внесено мінеральних добрив на 1 га посіву, кг	79	122	289	82
Урожайність з 1 га, ц	35,9	59,5	328,5	140,2
Посівна площа, тис. га	198,0	73,9	27,4	0,9
Середня ціна 1 тонни мінеральних добрив, тис. грн.	3	3	3	3
Середня ціна за 1 т продукції, грн.	849,7	784,2	431,5	1882,0

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
Прогнозні дані				
Рівняння залежності урожайності від обсягу внесення мінеральних добрив	$Y=0,38x + 2,24$	$Y=0,22x + 25,35$	$Y=1,21x + 18,8$	$Y=1,56x + 16,8$
Прогнозована урожайність при збільшенні внесення мінеральних добрив на 10 кг. на 1 га., ц /га	41,9	77,0	359,4	172,6
Відхилення прогнозної урожайності від фактичної (+,-), ц /га	+6,0	+17,5	+30,9	+32,4
Кількість додатково внесених добрив, т.	1980	739	274	9
Вартість додатково внесених мінеральних добрив, млн. грн.	5,940	2,217	0,822	0,027
Обсяг додатково одержаної продукції, тис. т	188,8	129,3	84,7	2,9
Вартість додатково одержаної продукції, млн. грн.	160,4	101,4	36,5	5,5

Дослідження показали, що за рахунок збільшення внесення мінеральних добрив на 1 га посіву на 10 кг урожайність озимої пшениці в аграрних підприємствах регіону зростає до 41,9 ц з 1 га, кукурудзи на зерно – до 77 ц з 1 га, цукрових буряків – до 359,4 ц з 1 га, овочів – до 140,2 ц з 1 га. Оцінивши додатково одержану продукцію рослинництва в середніх цінах звітнього року одержимо 303,8 млн. грн., які могли додатково одержати сільськогосподарські підприємства від вирощування основних сільськогосподарських культур за рахунок збільшення внесення мінеральних добрив лише на 10 кг на 1 га посіву.

Критерієм економічної доцільності надання виробничих послуг сфері хімізації є досягнення економії сукупної суспільної праці (живої та уречевленої), а показниками їх ефективності – окупність одиниці добрив приростом урожаю, зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці та рівня рентабельності виробництва.

Показник окупності одиниці поживної речовини добрива приростом урожаю враховує кількість внесених добрив під культуру і розмір приросту кінцевого аграрного продукту на 1 га посіву.

Проведені розрахунки свідчать про безумовну окупність додатково внесених мінеральних добрив приростом урожаю сільськогосподарських культур.

Хмельниччина є привабливим краєм для розвитку підприємництва з аграрного напрямку. Значний потенціал сільського господарства області потребує великих капіталовкладень. Особливо це стосується галузі тваринництва, яка залишається збитковою галуззю.

В господарствах Хмельницької області необхідно створити організаційно-виробничий базис для удосконалення планових порід сільськогосподарських тварин за допомогою методів селекції, генетики і біотехнології.

Дослідження розкрили значні резерви підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин за рахунок поліпшення племінного обслуговування, тому цей напрям роботи у поєднанні з ветеринарним обслуговуванням вважаємо пріоритетним у відродженні галузі тваринництва (табл. 3).

Таблиця 3

Резерви зростання продуктивності в тваринництві за рахунок використання досягнень племінного обслуговування

Показники	2009 р.		Резерв зростання продуктивності	Обсяг додатково одержуваної продукції
	Племінні господарства	Сільського господарські підприємства		
Надій на 1 корову, кг.	5831	3862	1969	55526 т.
Одержано телят на 100 корів, гол.	88	77	11	3102
Добовий приріст на дорощуванні ВРХ, г.	742	499	243	20,7 т.
Вихід поросят на 100 свиноматок, гол.	1931	1395	536	94336

Проведені дослідження свідчать про те, що лише за рахунок застосування досягнень племінної служби сільськогосподарські підприємства досліджуваного регіону могли б одержати додатково значну кількість продукції. Так надій молока на одну корову можна підвищити з фактичних 3862 кг. на рік до 5831 кг. При цьому аграрні підприємства додатково одержать 55526 т. молока, що складає на сьогодні 55,1% валового виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами у звітному році.

Низький рівень використання передових досягнень у тваринництві привів до того, що аграрні підприємства регіону за звітний рік недоотримали 3102 голів телят, та 94336 голів поросят. Вище названа причина вплинула на те, що сільськогосподарські підприємства Хмельницької області недоотримали 20,7 т. приросту ВРХ.

Висновки з проведеного дослідження. Вказані розрахунки свідчать про те, що лише за рахунок поліпшення агрохімічного та племінного обслуговування аграрні підприємства регіону могли б значно збільшити обсяги виробництва рослинницької продукції та вивести галузь тваринництва з кризового стану, поліпшити забезпеченість споживачів продукцією сільського господарства. Для повної реалізації прихованих можливостей нарощування виробництва продукції аграрними підприємствами необхідна поміркована робота органів влади, ефективний менеджмент на підприємстві, висока кваліфікація персоналу, його зацікавленість у досягненні поставлених цілей.

Література.

1. Економіка і організація аграрного сервісу / П.О. Мосіюк, О.В. Крисальний, В.А. Сердюк та ін.; За ред. П.О. Мосіюка. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 501 с.

2. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. П.Т. Саблука – К.: ІАЕ УААН, 2000 – 555с.

3. <http://www.ukrstat.gov.ua/> – сайт Державного комітету статистики України.

4. <http://statbrd.ic.km.ua/ukr/index.htm> – сайт Головного управління статистики у Хмельницькій області.